

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

*Ірина Гладченко,
кандидатка педагогічних наук,
старша наукова співробітниця
Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Яrmаченка НАПН України,
м.Київ, Україна
irina.hlad4enko@gmail.com*

Актуальність дослідження. В умовах модернізації освітнього простору України формування ключових компетентностей учнів набуває пріоритетного значення. Для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) цей процес ускладнюється специфікою пізнавальної діяльності: труднощами абстрагування, узагальнення та перенесення засвоєних знань у нові ситуації [2]. Зазначене зумовлює потребу у пошуку дидактичних засобів, які забезпечують доступність навчального матеріалу та підтримують навчальну мотивацію.

Одним із таких засобів є художній текст, що конкретизує абстрактні поняття через образність, сюжетність та емоційну насиченість [1]. Творча спадщина Івана Франка вирізняється значним дидактичним потенціалом, доступністю змісту та виховною спрямованістю, що робить її доцільною для застосування у спеціальній освіті.

Мета дослідження – обґрунтувати можливості використання творів Івана Франка як засобу формування математичної компетентності учнів з ООП та визначити шляхи їх практичного застосування.

Виклад основного матеріалу.

Сучасні педагогічні підходи передбачають активне використання міжпредметних зв'язків як засобу підвищення ефективності навчання [3]. У спеціальній освіті така інтеграція має не лише освітнє, а й корекційно-розвивальне значення: вона сприяє розвитку мислення, мовлення та пізнавальної активності учнів [1]. Поєднання математичного та літературного

змісту забезпечує опору на образно-сюжетне мислення дитини в умовах, коли абстрактна подача матеріалу є малоефективною.

Практична реалізація інтегрованого підходу передбачає різні форми роботи: інтегровані уроки, корекційно-розвиткові заняття, дидактичні ігри, вправи на моделювання ситуацій. На основі сюжету художнього твору учням можна пропонувати завдання на лічбу персонажів, порівняння кількостей, складання простих арифметичних задач, встановлення послідовності подій. Використання наочності, драматизації та ігрових методів сприяє кращому засвоєнню матеріалу та зниженню тривожності перед навчальним завданням.

Особливу увагу слід приділяти поетапному формуванню математичних дій з урахуванням індивідуальних можливостей учнів. Художній текст у цьому випадку виступає смисловою опорою для розуміння умов завдань, забезпечує емоційне залучення та формує позитивне ставлення до навчання.

Педагогічні ідеї Івана Франка ґрунтуються на принципах гуманізму, доступності знань і зв'язку навчання з життям. Він наголошував на необхідності розвитку самостійності мислення та практичної спрямованості освіти [5]. Ці положення зберігають актуальність для організації навчання дітей з ООП, зокрема в частині орієнтації на практичні, життєво значущі вміння.

Серед творів Франка найбільш ефективними для формування математичної компетентності є казкові твори, передусім «Фарбований Лис» зі збірки «Коли ще звірі говорили» [4]. Твір вирізняється чіткою структурою, повторюваністю сюжетних елементів та виразними образами, що дає змогу моделювати на його основі завдання на лічбу, рахунок, порівняння кількостей, встановлення відношень «більше-менше», а також на впорядкування послідовності подій.

З метою ілюстрації практичного застосування зазначеного підходу наведемо фрагмент уроку математики для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, спрямованого на формування елементарних математичних уявлень, розвиток мовлення та елементів логічного мислення на основі адаптованого сюжету казки «Фарбований Лис».

Тема: Лічба та рахунок у межах 10.

Корекційна мета: формування навичок лічби та порівняння кількостей; розвиток уваги, класифікації, мовлення та мислення; орієнтація в сюжеті.

Обладнання: адаптований сюжет казки «Фарбований Лис» І. Франка, сюжетні картки, зображення персонажів, фішки для лічби.

Учням пропонується виконати послідовність завдань:

1. **Вправа «Порахуй героїв».** Учитель демонструє картки із зображеннями персонажів казки (Лис, Вовк, Ведмідь, Пес та ін.). *Завдання:* порахувати кількість зображених персонажів і назвати число. *Корекційна мета:* розвиток зорового сприймання та навичок лічби.

2. **Вправа «Більше чи менше?».** Учні пропонуються дві групи об'єктів (наприклад, 3 вовки і 5 зайців).

Завдання: визначити, де більше, де менше, і пояснити свій вибір.

Корекційна мета: формування уявлень про кількісні відношення.

3. **Вправа «Що було спочатку?».** Учитель подає 3–4 сюжетні картинки (Лис у лісі → Лис фарбується → Лис серед звірів → викриття).

Завдання: розташувати картинки у правильній послідовності.

Корекційна мета: розвиток часових уявлень та логічного мислення.

4. **Вправа «Сюжетна задача».** На основі фрагмента сюжету: «Було 4 тварини, прийшло ще 2».

Завдання: порахувати, скільки стало всього (з опорою на фішки або малюнки).

Корекційна мета: формування елементарних арифметичних дій.

5. **Вправа «Хто зайвий?».** Серед зображень тварин визначити персонажа, який відрізняється від інших (наприклад, Лис серед свійських тварин).

Корекційна мета: розвиток уваги та операцій класифікації.

Перспективним є також використання інших творів зі збірки «Коли ще звірі говорили» [4]. Завдяки лаконічності та структурованості змісту вони забезпечують можливість поетапного формування математичних дій. Окремі байкові сюжети – «Лисичка і Журавель», «Заєць і Їжак», «Вовк і Коза», «Лев і Осел» – можуть бути використані для розвитку елементарних логічних операцій: ранжування, класифікації, порівняння об'єктів.

Для учнів старшого віку або учнів із вищим рівнем пізнавального розвитку доцільним є використання адаптованих фрагментів твору «Грицева шкільна наука». Його зміст забезпечує розвиток просторово-часових уявлень і формування навичок логічного впорядкування подій, а також поступовий перехід від художнього сприймання тексту до аналітичного осмислення та логічного структурування.

У процесі такого уроку учням надається адаптований матеріал, розподілений на 3–4 ключові події, подані у вигляді текстових або ілюстративних карток. Учні виконують такі завдання: визначають, що відбулося спочатку, потім і в кінці; встановлюють правильну послідовність подій;

обґрунтовують свій вибір із використанням простих причинно-наслідкових конструкцій («тому що це сталося раніше»). Додатково застосовуються вправи на відновлення порушеної послідовності («Що було раніше?», «Зміни порядок») та складання короткого плану з трьох логічних етапів.

Основні результати дослідження. У ході дослідження встановлено, що використання творів Івана Франка сприяє підвищенню рівня сформованості математичних уявлень учнів з ООП: художній текст забезпечує конкретизацію абстрактних математичних понять через знайомі образи та сюжетні ситуації. Інтеграція літературного і математичного змісту позитивно впливає на розвиток мовлення та мислення, а застосування сюжетно-ігрових методів підвищує навчальну мотивацію і знижує тривожність учнів перед навчальним завданням.

Висновки. Використання творів Івана Франка як дидактичного засобу є методично обґрунтованим напрямом формування математичної компетентності учнів з особливими освітніми потребами. Поєднання літературного та математичного змісту забезпечує доступність навчання, сприяє розвитку пізнавальних процесів і підтримує інтерес до навчальної діяльності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням системи вправ та методичних рекомендацій для впровадження інтегрованого підходу у практику спеціальної та інклюзивної освіти.

Список використаних джерел

1. Гладченко І. В. Методичні основи корекційного навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку: математика: практичний посібник. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2025. 130 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746746>

2. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями : навчально-методичний посібник / О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І. В. Сухіна, Н. А. Ярмола; за наук. ред. О. В. Чеботарьової. Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2018. 123 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722281/>

3. Федун І. В. Міжпредметні зв'язки на уроках математики: кваліфікаційна робота / наук. кер. О. Б. Чернобай; Міністерство фінансів України, Державний податковий університет, факультет фінансів та цифрових технологій, кафедра кібернетики та прикладної математики. Ірпінь, 2024. 53 с.

4. Франко І. Коли ще звірі говорили. Нью-Йорк: Українське видавництво «Говерля», 1954. 64 с.

5. Франко І. Я. Педагогічні статті і висловлювання / за ред. О. Дзеверіна. Київ: Радянська школа, 1960. 299 с.